

Олена Анатоліївна Осмоловська

**Інклюзивна література
в сучасному європейському
книговиданні
Навчальний посібник**

Київ
Видавничий центр «12»
2021

УДК 655.4/.5+070](07)

О-74

**Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Київського університету імені Бориса Грінченка,
протокол № 8 засідання Вченої Ради Університету
від 23.09.2021 р.**

Рецензенти:

Теремко В. І., доктор наук із соціальних комунікацій, доцент, завідувач кафедри видавничої справи та редагування Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Тришук О. В., доктор наук із соціальних комунікацій, професор, завідувач кафедри видавничої справи та редагування Видавничо-поліграфічного інституту Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського".

Скрипник Т. В., доктор психологічних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка.

Осмоловська О.А.

О-74 Інклюзивна література в сучасному європейському книговиданні : навчальний посібник / О.А.Осмоловська. – К. : «Видавничий центр «12», 2021. 184 с.

ISBN 978-617-7603-20-6

Навчальний посібник призначений для студентів, викладачів та усіх, хто цікавиться темою інклюзії в літературі та книговиданні.

У навчальному посібнику зібрані теоретичні та практичні матеріали, напрацьовані за роки викладання вибіркової дисципліни «Інклюзивна література в сучасному європейському книговиданні» для студентів Київського університету імені Бориса Грінченка. Представлені результати теоретичного аналізу, наукових досліджень і практичних апробацій, що стосуються історії, розвитку та використання поняття «інклюзивна література» в якості просвітницького інструменту. Розвиток інклюзивної літератури розглядається в контексті новітнього видавничого тренду в Україні як частині європейського комунікаційного простору.

УДК 655.4/.5+070](07)

ISBN 978-617-7603-20-6

© Осмоловська О.А., 2021

ЗМІСТ

Передмова	7
Частина перша. ІНКЛЮЗИВНА ЛІТЕРАТУРА: ВИТОКИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ...	11
Тема 1. Передумови виникнення напрямку інклюзивної літератури.....	11
<i>Питання для самоконтролю та завдання.....</i>	17
<i>Джерела для поглибленого вивчення</i>	18
Тема 2. Дослідження рівня інклюзивності книжкових видавництв	19
<i>Питання для самоконтролю та завдання.....</i>	25
<i>Джерела для поглибленого вивчення</i>	26
Тема 3. Специфіка та категоризація видань інклюзивної літератури.....	27
3.1. <i>Література, яка розповідає про осіб з інвалідністю</i>	29
3.2. <i>Література, яка спрямована на сприйняття особистої різноманітності.</i>	33

3.3. Література для дітей з особливими освітніми потребами, видання у доступних форматах (книжки шрифтом Брайля, з використанням піктограм, тактильні, книжки-картинки та ін.) ...	38
Питання для самоконтролю та завдання ...	43
Література для поглибленого вивчення	43
ВИСНОВКИ ДО ЧАСТИНИ ПЕРШОЇ	45
Завдання для поточного контролю	46
Частина друга. ІНКЛЮЗИВНЕ КНИГОВИДАННЯ ЯК НОВІТНІЙ НАПРЯМ СВІТОВОГО КНИГОВИДАННЯ	54
Тема 7. Поняття інклюзивного книговидання та безбар'єрного доступу до читання на порядку денному світових книговидавців	54
Питання для самоконтролю та завдання ...	59
Джерела для поглибленого вивчення	59
Тема 5. Міжнародний досвід організації та ведення інклюзивної книжкової діяльності	61
5.1. Міжнародні інклюзивні книжкові проекти.....	61
5.2 . Міжнародна рада з питань дитячої та юнацької книги.....	65

Питання для самоконтролю та завдання ...	67
Джерела для поглибленого вивчення	68
Тема 6. Інклюзивні літературні конкурси: міжнародний та вітчизняний досвід	69
6.1. Інклюзивні літературні конкурси за кордоном	70
6.2. Інклюзивні літературні конкурси в Україні	73
Питання для самоконтролю та завдання ...	76
Джерела для поглибленого вивчення	77
ВИСНОВКИ ДО ЧАСТИНИ ДРУГОЇ	78
Завдання для поточного контролю	78
Частина третя. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ІНКЛЮЗИВНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	87
Тема 7. Особливості та перспективи розвитку напряму інклюзивної літератури в Україні	87
7.1. Інтернет-платформа української інклюзивної літератури.....	91
8.1. Інформаційна підтримка та просування інклюзивних книжкових видань	94
8.2. Мережа інклюзивних амбасадорів	98
Питання для самоконтролю та завдання ...	100
Література для поглибленого вивчення	101
ВИСНОВКИ ДО ЧАСТИНИ ТРЕТЬОЇ	102

Частина четверта. ІНКЛЮЗИВНА ЛІТЕРАТУРА ЯК ІНСТРУМЕНТ СУСПІЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ	111
Тема 9. Специфіка використання інклюзивної літератури як інструменту суспільної комунікації	111
9.1. Формування просвітницького механізму інклюзивної літератури	115
Питання для самоконтролю та завдання ...	119
Джерела для поглибленого вивчення	120
Тема 10. Проектна діяльність у сфері інклюзивного книговидання	121
10.1. Інклюзивна література та книговидання як елементи формування правового середовища	127
Питання для самоконтролю та завдання ...	130
Джерела для поглибленого вивчення	130
ВИСНОВКИ ДО ЧАСТИНИ ЧЕТВЕРТОЇ	132
Завдання для поточного контролю	133
Рекомендовані джерела	140
ДОДАТКИ	151

Передмова

Шановні студенти, викладачі та усі, хто цікавиться темою інклюзії в літературі та книговиданні!

Вашій увазі пропонується навчальний посібник, де зібрані теоретичні та практичні матеріали, напрацьовані за роки викладання вибіркової дисципліни «Інклюзивна література в сучасному європейському книговиданні» для студентів Київського університету імені Бориса Грінченка. Представлені матеріали містять результати теоретичного аналізу, наукових досліджень і практичних апробацій та стосуються історії, розвитку та використання поняття «інклюзивна література» в якості просвітницького інструменту. Розвиток інклюзивної літератури розглядається в контексті адаптації світового досвіду та її сучасного стану як новітнього видавничого тренду в Україні як частині європейського комунікаційного простору.

Авторка навчального посібника досліджує тему інклюзивної літератури як письменниці, видавчиня, викладачка та науковиця, що дає можливість підійти до висвітлення предмету дослідження комплексно, системно та в контексті практичної реалізації.

Український культурно-просвітницький проєкт «Інклюзивна література» був презентований 20 червня 2018 року в Союзі Українців у Великій Британії за підтримки посольства України у Великій Британії.

У 2019 році українська інклюзивна література була представлена на сцені Франкфуртського книжкового ярмарку, що є одним з найпотужніших книжкових форумів світу.

Авторка посібника провела низку зустрічей та консультацій з європейськими партнерами, які розвивають тему інклюзивної літератури в своїх країнах, зокрема, видавництво «WickWick» з Фінляндії, проєкт «Inclusive minds» з Великої Британії. Подібна співпраця дозволила використати найуспішніші європейські кейси у роботі над навчальним курсом та, відповідно, представленим навчальним посібником.

Метою курсу «Інклюзивна література в сучасному європейському книговиданні» для студентів Київського університету імені Бориса Грінченка є формування соціальної відповідальності та поваги до особистої різноманітності через вивчення основних характеристик, історичних та виробничих особливостей видавничого напрямку інклюзивної літератури.

На порядку денному світових видавців постають такі питання як доступність, безбар'єрність, інклюзія. Саме повага до особистого різноманіття, соціалізація та інтеграція людей з інвалідністю в суспільство вимагає від видавничої сфери, як надзвичайно соціально відповідальної сфери економічної та інтелектуальної діяльності, адекватної реакції та компетентно сформованих реакцій.

Завдання курсу передбачають:

- спроможність комплексно розв'язувати проблему на прикладі формування нового видавничого напрямку;

- здатність продукувати нестандартні ідеї, творчо підходити до вирішення проблеми чи виконання завдання;

- виконувати пошук, оброблення та аналіз інформації з різних джерел;

- спроможність аналізувати, систематизувати й використовувати у професійній сфері сучасні знання;

- здатність виявляти стійке бачення сучасних проблем розвитку суспільства, людського буття, духовної культур, займати активну громадянську та життєву позицію, нести соціальну відповідальність на різних рівнях (особистому, професійному, громадянському);

- уміння демонструвати повагу до різноманітності та мультикультурності;

- здатність усвідомлювати основні принципи побудови інклюзивного суспільства;

- розуміння основних поліграфічних процесів і вимог до поліграфічного виконання видання;

- розуміння основних етапів розвитку інклюзивної літератури в європейському контексті, в світі та Україні, визначення та наповнення терміну «Інклюзивна література», основні інклюзивні книжкові проєкти в Україні та світі; основні категорії інклюзивних видань, аналіз існуючих в Україні та світі інклюзивних літературних конкурсів, основні етапи організації інклюзивних книжкових проєктів та особливості інформаційної підтримки;

- уміння знаходити та використовувати інформацію з інформаційних ресурсів, джерел (електронних, письмових, архівних та усних), виконувати конкретних практичних завдань, як використовувати відповідну термінологію з категорії інклюзивної літератури в усній та письмовій формах.

Курс складається з 4-х модулів, загальним обсягом 120 годин, з них: 8 годин – лекційних, 48 годин – семінарських занять, 56 години – самостійна робота.

У першому змістовному модулі «Інклюзивна література: витоки та особливості формування» розглядається та відпрацьовується на семінарських заняттях: основні події та чинники формування напряму української інклюзивної літератури, визначення терміну «інклюзивна література» та категоризація інклюзивних видань.

Другий змістовний модуль «Інклюзивне книговидання як новітній напрям світового книговидання» присвячено вивченню загальних рис та особливостей розвитку сучасного книговидання, розвитку доступних книжкових форматів.

Третій модуль «Сучасний стан та перспективи розвитку української інклюзивної літератури» дозволить вивчити та проаналізувати вплив європейських інноваційних книжкових проєктів на розвиток інклюзивного книговидання та літератури України.

Четвертий модуль «Інклюзивна література як інструмент суспільної комунікації» допоможе зрозуміти практичний вимір застосування такого інструменту, як інклюзивна література, у сфері суспільної комунікації.

Завершує вивчення кожного змістовного блоку модульна контрольна робота. Підсумовуючим випробуванням є залік.

Частина перша

ІНКЛЮЗИВНА ЛІТЕРАТУРА: ВИТОКИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ

Тема 1. Передумови виникнення напряму інклюзивної літератури

Інклюзія впевнено стає обов'язковою умовою існування сучасного демократичного суспільства. Прийняття законодавчих актів України щодо розвитку інклюзивної освіти, активне впровадження принципів інклюзивної освіти в українських навчальних закладах, перші поразки та здобутки показали, що в інформаційній, культурній сферах українське суспільство потребує системної дослідницької та просвітницької діяльності на шляху до сприйняття інклюзії.

Одним з найефективніших кроків для розбудови інклюзії може вважатися розвиток та популяризація інклюзивної літератури через формування комплексного видавничого напряму.

Історично так склалося, що особи з інвалідністю, питання особистого різноманіття у літературі висвітлювалися відповідно до стану сприйняття цих людей і питань безпосередньо у суспільстві.

В історії публічного обговорення теми книжкової інклюзивності, як майданчика для репрезентації літературних персонажів з різним коліром шкіри, особливостями розвитку, інвалідністю, можна виділити різні періоди. Але, безперечно, публікація Ненсі Лерік у